

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการให้การศึกษาอกระบบ ทั้งในแง่การเผยแพร่แนวคิดและการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งองค์กร เพื่อการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจในชุมชนแออัด ขององค์กรภายนอกผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในที่นี้คือ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์เครดิตยูเนียนภาคเหนือ และชมรมสหกรณ์เครดิตยูเนียน เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน ศึกษาความสำเร็จและปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดตั้งและการดำเนินงานขององค์กรเพื่อการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งศึกษาผลกระทบที่องค์กร ฯ มีต่อชุมชนในแง่ต่าง ๆ โดยมีประเด็นหลักในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาแนวทางให้การศึกษาอกระบบของหน่วยงานภายนอกผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนแออัด จากสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์เครดิตยูเนียนภาคเหนือ และชมรมสหกรณ์เครดิตยูเนียน เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการเผยแพร่ ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์เครดิตยูเนียนขึ้นในชุมชนฟ้าใหม่ รวมทั้งที่ได้ดำเนินการในชุมชน/หมู่บ้านอื่น เพื่อใช้เปรียบเทียบในบางแง่มุม

2. ศึกษาประวัติชุมชน สภาพทั่วไป บริบทของชุมชนฟ้าใหม่ ทั้งในด้านวัฒนธรรม สังคมและการเมือง เศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่ เหตุการณ์ที่ผ่านมาในอดีต และด้านอื่น ๆ ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมของคนในชุมชน

3. ศึกษาแผน/นโยบายในอดีตและปัจจุบันของเทศบาลนครเชียงใหม่ เฉพาะส่วนที่สัมพันธ์กับชุมชนในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่กำกับดูแลชุมชนโดยตรง และในฐานะเป็นเจ้าของที่ดินที่ชาวชุมชนส่วนหนึ่งอาศัยอยู่ โดยเฉพาะนโยบายการปรับปรุงชุมชน ที่ส่งผลด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ ฯลฯ

4. ศึกษาแนวทาง/การดำเนินงานของกลุ่มเมืองท้องถิ่นซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนเป็นอย่างมากในฐานะเป็นผู้ควบคุม/บริหาร/วางนโยบาย ของเทศบาลฯ

5. ศึกษาแผน/นโยบายและการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิต ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาของเอกชน เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

6. ศึกษาการดำเนินงานของผู้นำกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ อันเป็นองค์กรเพื่อการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ศึกษาวิเคราะห์หามูลเหตุปัจจัยที่ทำให้องค์กร ฯ นี้สามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชน

7. ศึกษาผลกระทบของสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ ที่มีต่อสมาชิกและต่อชุมชนโดยรวม ทั้งที่สามารถมองเห็นได้ และในทัศนะของสมาชิกสหกรณ์ ฯ บุคคลอื่นในชุมชน องค์กรภายนอกผู้นำการเปลี่ยนแปลง

3.2 วิธีการรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล โดย

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์เครดิตยูเนียนภาคเหนือ ชุมมุนสหกรณ์เครดิตยูเนียน เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน สหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่ มูลนิธิศุภนิมิต และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. การสำรวจชุมชน โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้รู้ข้อมูล และชาวชุมชนทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เก็บภาพรวมของชุมชน (Village Profile)

3. การศึกษาประวัติชุมชน โดยการสืบสาวข้อมูลของชุมชนในอดีตที่ส่งผลต่อความรู้ สึกนึกคิด ทำที่ของคนในชุมชน

4. การทำแผนที่ชุมชน ทั้งแผนที่กายภาพ (Physical map) ให้เห็นความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในชุมชน แผนที่แสดงการกระจายตัวของสมาชิกสหกรณ์ ฯ แผนที่แสดงการกระจายตัวของคณะกรรมการชุมชน และ แผนที่แสดงฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน เพื่อให้เห็นสถานะทางสังคมของบุคคลในชุมชน คือ ยศตำแหน่ง ฐานะทางเศรษฐกิจ และการกระจายตัวต่าง ๆ

5. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยมีกรอบในการสังเกต คือ

ก. การกระทำ ตูการใช้ชีวิตประจำวัน วิถีชีวิต

ข. กิจกรรม ตูการกระทำหรือประเพณีปฏิบัติที่เป็นกระบวนการมีขั้นตอน เช่น พิธีกรรม งานสำคัญ เพื่อให้เห็นสถานภาพ ความสัมพันธ์ ความรู้สึกนึกคิด บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน

ค. ความหมาย เป็นการให้ความหมายแก่การกระทำหรือกิจกรรม

ง. ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและกลุ่ม เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างของสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง สังคม

จ. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกในชุมชน ทำให้เข้าใจโครงสร้างของความสัมพันธ์ที่ดีและที่ขัดแย้ง ได้อย่างชัดเจน

ฉ. สภาพสังคมเป็นการสังเกตภาพรวมทุกแง่มุมของชุมชนที่สามารถประเมินได้

6. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบมีแนวคำถาม (Interview Guide) ใช้ประกอบการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (กระทำในรูปการซักถาม) และใช้เพื่อหาข้อมูลอื่นทั่วไป จากเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์เครดิตยูเนียนภาคเหนือ เจ้าหน้าที่ชมรมสหกรณ์เครดิตยูเนียน เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน เจ้าหน้าที่เทศบาลนครเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่มูลนิธิศุภนิมิต ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ชาวชุมชนทั่วไป และผู้รู้ข้อมูล

7. การจดบันทึกประจำวัน เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในแต่ละวัน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ แหล่งข้อมูล และการเข้าถึงข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ตัวผู้วิจัยเองถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในกระบวนการเก็บข้อมูล โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกและกรรมการของสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ ในฐานะเป็นอาสาสมัครของชมรมสหกรณ์เครดิตยูเนียน เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน และมีส่วนร่วมในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของเทศบาลนครเชียงใหม่

2. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เพื่อใช้จัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากเอกสาร จากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในรูปการซักถาม การเข้าร่วมกิจกรรม การจัดบันทึกประจำวันในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมในชุมชน ฯลฯ

เพื่อให้สามารถเข้าหาแหล่งข้อมูลอย่างใกล้ชิดมากที่สุด ผู้วิจัยได้เข้ามีส่วนร่วมในการเข้าหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลจากเทศบาลนครเชียงใหม่

โดยเหตุที่ผู้วิจัยมีสถานภาพหนึ่งเป็นเจ้าของที่พัฒนาชุมชนของเทศบาลนครเชียงใหม่ มีหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาชุมชนในชุมชนฟ้าใหม่ตั้งแต่ปี 2532 จึงได้อาศัยข้อมูลเอกสารและจากประสบการณ์เดิม รวมทั้งการซักถามจากผู้เกี่ยวข้องถึงนโยบายของเทศบาลที่มีต่อชุมชนแออัดต่าง ๆ และข้อมูลการดำเนินงานในชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม โดยเฉพาะข้อมูลย้อนหลัง ก่อนหน้าปี 2532 ซึ่งผู้วิจัยยังไม่ได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ต่าง ๆ การมีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของเทศบาล ฯ ส่วนหนึ่งได้เอื้อให้ได้รับข้อมูลจากเทศบาล ฯ จากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยสะดวก แต่ในบางกรณีก็เป็นผลเสียต่อการเข้าถึงข้อมูลเช่นกัน ก่อนหน้านี้ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนแออัดแห่งหนึ่งซึ่งได้เคยผ่านประสบการณ์การถูกไล่ที่โดยเทศบาลและเอกชนหลายครั้งเป็นสถานที่เป้าหมายทำการศึกษา ในระหว่างการสร้างความสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้แนะนำตัวเองต่อคนในชุมชนดังกล่าวถึงสถานภาพการเป็นนักศึกษาและส่วนหนึ่งเป็นเจ้าของที่พัฒนาชุมชนของเทศบาลฯ ต่อมาปรากฏว่าคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนเริ่มมีท่าทีไม่ยอมรับผู้วิจัย เนื่องจากเกิดความระแวงจนกลายเป็นต่อต้าน ในที่สุดเมื่อคำนึงถึงระยะเวลาการศึกษาที่มีจำกัด ประกอบกับเพื่อป้องกันตนเองจากการกล่าวหาของชาวบ้านว่า "มาหาข่าว" เพื่อเตรียมไล่ที่ และจากบุคคลอื่นที่มองว่าผู้วิจัยทำตัวเป็นแกนนำชาวบ้านต่อต้านการไล่ที่ ในที่สุด จึงต้องถอนตัวออกจากพื้นที่ดังกล่าวไป และได้เลือกชุมชนฟ้าใหม่ เป็นพื้นที่ทำการศึกษาวิจัยแทน

2. แหล่งข้อมูลจากสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์เครดิตยูเนียนภาคเหนือ และ ชมรมสหกรณ์เครดิตยูเนียน เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระบบการเผยแพร่ ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมสหกรณ์เครดิตยูเนียน จากสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์เครดิตยูเนียนภาคเหนือ (สคน.) ในเดือนเมษายน-มิถุนายน 2534 โดยมีเป้าหมายเพื่อ

- ศึกษาหลักการสหกรณ์เครดิตยูเนียนเบื้องต้น
- ศึกษาแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมเครดิตยูเนียนของ สคน. ในชุมชนฟ้าใหม่
- ศึกษาแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมเครดิตยูเนียนของ สคน. ในชุมชน/หมู่บ้านอื่น รวมถึงปัญหาอุปสรรค ผลกระทบที่มีต่อชุมชน เพื่อใช้ประกอบเปรียบเทียบชุมชนฟ้าใหม่

วิธีการ ระยะเวลาแรกได้สร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ สคน. ควบคู่ไปกับการศึกษาหลักการเครดิตยูเนียนเบื้องต้น วิธีดำเนินการเผยแพร่จากเอกสารและการซักถามโดยได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดี การติดต่อกับ สคน. ได้ชะงักไปในกลางเดือนเมษายน-ต้นเดือนพฤษภาคม 2534 เนื่องจากเจ้าหน้าที่ สคน. ทั้งหมด จำนวน 6 ท่านต้องเข้ารับการอบรมที่สำนักงานใหญ่ในกรุงเทพ (ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย) ต่อมาในช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2534 เมื่อเจ้าหน้าที่ สคน. เริ่มออกปฏิบัติงานภาคสนาม ในรูป "การออกหน่วยเฉพาะกิจ" ผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสเข้าร่วมสังเกตการณ์ภาคสนามด้วย ในสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่อยู่ท้องที่ต่าง ๆ อาทิเช่น อ.งาว จ.ลำปาง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ รวมทั้งในชุมชนฟ้าใหม่

ส่วนชมรมสหกรณ์เครดิตยูเนียน เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน (ชลม.) ซึ่งมีฐานะเป็นองค์กรอาสาสมัครของผู้นำเครดิตยูเนียนนั้น ได้เข้าร่วมในฐานะเป็นอาสาสมัครของชมรมฯ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2534 เป็นต้นมา โดยอาศัยฐานตำแหน่งการเป็นกรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ และได้เข้าร่วมประชุม ศึกษาการดำเนินงานในพื้นที่ทั่วไป เพื่อดูแนวทางการทำงานและการส่งเสริมในชุมชนฟ้าใหม่ โดยการศึกษาเอกสารของชมรมและซักถามจากผู้นำชมรมฯ ซึ่งรู้ข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดีและเป็นบุคคลแรกที่ได้นำเอาแนวคิดเครดิตยูเนียนไปเผยแพร่แก่ชาวชุมชนฟ้าใหม่ด้วย

ภายหลังการศึกษาจาก สคน. และ ชลม. แล้ว ผู้วิจัยได้เรียบเรียงจัดทำเป็นรายงาน เรื่อง "การส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์ของสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์เครดิตยูเนียนภาคเหนือ" เพื่อเสนอต่อสาขาวิชาการศึกษาอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนวิชา "กรณีศึกษาในการศึกษาอกระบบ" สำหรับภาคเรียนที่ 1/2534 ส่วนหนึ่งของรายงานฉบับดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลในวิทยานิพนธ์นี้ด้วย

3. แหล่งข้อมูลจากชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม และสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่

ผู้วิจัยเริ่มรู้จักชุมชนฟ้าใหม่ครั้งแรกในเดือนสิงหาคม 2532 อันเป็นระยะเริ่มแรกของการทำงานเป็นนักพัฒนาชุมชนของเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้รับมอบหมายให้ดูแลรับผิดชอบการทำงาน จำนวน 2 ชุมชน ในจำนวน 10 ชุมชนที่เทศบาลฯ ได้เข้าไปจัดตั้งเป็นรูปแบบ "ชุมชน" ในขณะนั้น (ปัจจุบันมีการจัดตั้งเพิ่มเป็น 13 ชุมชน : พฤศจิกายน 2534) และ 1 ใน 2 ชุมชนดังกล่าวคือชุมชนฟ้าใหม่ จากการดำเนินงานทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมงานกับคณะกรรมการชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน คนในชุมชนบางส่วน องค์กรภายนอกที่เข้ามามีบทบาทในชุมชน และเข้าร่วมผ่านประสบการณ์ที่สำคัญร่วมกับคนในชุมชน เช่น การเลือกตั้งกรรมการชุมชนอย่างเป็นทางการครั้งที่ 2 ในปี 2532 การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลซึ่งมีผลกระทบต่อสถานการณ์ในชุมชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่และได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ในปี 2533 ให้เป็นกรรมการฝ่ายการศึกษาของสหกรณ์ฯ ภายหลังจากที่ได้เลือกชุมชนฟ้าใหม่เป็นพื้นที่เป้าหมายทำการศึกษาจึงได้ติดต่อเข้าบ้านเป็นกระท่อมอยู่ในบริเวณบ้านของชาวชุมชนครอบครัวหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนมาแต่ดั้งเดิม ปัจจุบันลูกหลานได้แต่งงานแยกครัวเรือนกระจายอยู่ทั้งในและนอกชุมชนไปหมดแล้ว เริ่มเข้าอาศัยอยู่ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2534 เป็นต้นมา ระยะเวลาแรกกรรมการชุมชนและคนในชุมชนบางส่วนที่คุ้นเคยเป็นอย่างดีกับผู้วิจัยได้แสดงความเคลือบแคลงสงสัยในการเข้ามาอยู่ร่วมใช้ชีวิตในชุมชนของผู้วิจัย ถึงแม้ผู้วิจัยจะได้อธิบายว่าการเข้ามาอยู่ในชุมชนนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อทำรายงานเรื่องสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ก็ตาม แต่ยังมีกรรมการชุมชนบางคนได้แสดงความระมัดระวังในการให้ข้อมูลอย่างเห็นได้ชัด การเกี่ยว

เดินไปในชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและสร้างความสัมพันธ์ในระยะแรก ๆ นี้ บางครั้งได้สร้างความอดัดอดใจแก่คนในชุมชนรวมทั้งผู้วิจัยเอง เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ความเป็นคนแปลกหน้า (สำหรับผู้ที่ยังไม่รู้จัก) ความเป็นคนของเทศบาล (สำหรับผู้ที่คุ้นเคยเป็นอย่างดี บางส่วนเคยมีประสบการณ์ร่วมในเหตุการณ์ถูกไล่ที่) การทำผิดกฎระเบียบบางอย่างของคนในชุมชนเอง (การขูดเจาะกำแพงเมืองเก่า เล่นการพนัน) ฯลฯ ช่วงแรกของการเก็บข้อมูลในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเอกสารการดำเนินงาน บันทึกประชุมและกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ การจดบันทึกวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชน การสืบประวัติชุมชนตั้งแต่เริ่มตั้งจนถึงผ่านเหตุการณ์ในช่วงต่าง ๆ ข้อมูลกายภาพชุมชน ฯลฯ การเข้าถึงข้อมูลในระยะต่อมาผู้วิจัยได้อาศัยกรรมการชุมชนที่สนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เป็นผู้นำทางไปรู้จัก พูดคุยกับแหล่งข้อมูลคนอื่น ๆ ในชุมชน โดยวิธีนี้ทำให้การเก็บข้อมูลสะดวกมากยิ่งขึ้นจนกระทั่งสามารถพูดคุยสอบถามสิ่งที่เป็นความลับของชุมชนหลาย ๆ อย่างได้ เช่น บ้านที่เล่นการพนัน เป็นต้น อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ผู้วิจัยคิดว่าความคุ้นเคยกับชาวบ้านอย่างถึงที่สุดก็น่าจะทำให้เราได้รับความไว้วางใจและได้รับข้อมูลมากที่สุดเช่นกัน ผู้วิจัยจึงมักเข้าร่วมดื่มสุราในร้าน ในเฟิงชายสุราและตามบ้านร่วมกับคนในชุมชนเป็นประจำ มีหลายครั้งที่เมื่อผู้วิจัยออกจากที่พัก หากพบเห็นผู้คุ้นเคยก็จะถูกชักชวนให้ร่วมดื่มสุราจนกลายเป็นกิจวัตร ในเวลาต่อมาจึงได้บอกอ้างกับชาวบ้านผู้คุ้นเคยถึงการงดดื่มสุราในช่วงเข้าพรรษา ความสัมพันธ์คุ้นเคยที่มีมาแต่แรกเริ่มกับบุคคลต่าง ๆ ที่เคยร่วมดื่มสุราก็ดูเหมือนจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ก็ไม่มากนัก อุปสรรคสำคัญอีกประการเกิดจากการเลือกที่พักอาศัยอยู่ร่วมกับชาวบ้านที่ต่อมาพบว่าผู้นำครอบครัวดังกล่าวเคยผ่านประสบการณ์ที่ครั้งหนึ่งมีการขอบริจาคที่ดินเพื่อขยายถนนผ่านกลางชุมชนให้กว้างขวางขึ้น จำเป็นต้องตัดผ่านที่ดินของครอบครัวนี้ เมื่อผู้นำครอบครัวเห็นว่าตนเองถูกเรียกร้องจากคนอื่น ๆ ในชุมชน พฤติกรรมที่แสดงออกในเวลาต่อมาคือการอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ข้องแวะยุ่งเกี่ยวกับใครในชุมชน ปิดประตูรั้วบ้านทั้งวัน ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกลำบากใจในการเข้าออกเพื่อเก็บข้อมูลในเวลากลางคืนตามบ้านต่าง ๆ ในชุมชนอื่นเป็นช่วงที่คนจะอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากันมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็ได้รับข้อมูลย้อนอดีตที่เป็นประวัติของชุมชนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเป็นอย่างมากจากผู้นำครอบครัวดังกล่าว ต่อมาในกลางเดือนสิงหาคม 2534 ผู้วิจัยจึงได้เลือกที่พักใหม่เป็น

ห้องแบ่งเช่าในบ้านหลังหนึ่ง (แบ่งเป็น 6 ห้อง) ผู้อยู่ร่วมชายคาเดียวกันมีทั้งญาติพี่น้องของเจ้าของที่มาจากภูมิลำเนาเดิม และคนงานรับจ้างรายวันพร้อมครอบครัวที่มาอาศัยเช่าราคาถูกรายรายที่อยู่มีผลทำให้ได้รับข้อมูลที่ เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพิ่มเติมจากเดิมอีกมาก เนื่องจากเจ้าของบ้านมีอัตราค่าเช่าดีต่อเพื่อนบ้าน มีการไปมาหาสู่กันโดยใช้บริเวณบ้านและสะพานเล็ก ๆ ข้ามคลองแม่ช่าหน้าบ้าน เป็นที่พบปะสังสรรค์ในเวลาเช้า เย็น จนถึงกลางคืน

นอกเหนือจากการหาข้อมูลจากเอกสาร จากการพูดคุยซักถาม และจากการสังเกตเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ เครดิทยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่แล้ว ผู้วิจัยยังได้มีโอกาสเข้าร่วมสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในการประชุมกรรมการสหกรณ์ ฯ การประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสหกรณ์ ฯ เข้าร่วมในกิจกรรมทำบุญเข้าพรรษา ร่วมพิธี "ฟายครู" (การทำบุญไหว้ครูของคนทรงเจ้า) งานศพ กิจกรรมพัฒนาทำความสะอาดถนนและขุดลอกคลองแม่ช่าของคนในชุมชน ฯ ผู้วิจัยได้ใช้เวลาเก็บข้อมูลอยู่ร่วมในชุมชนจนถึงเดือนตุลาคม 2534 จึงได้ออกจากชุมชนรวมระยะเวลาอยู่ร่วมในชุมชน 4 เดือน กระบวนการหลังจากนั้นได้นำข้อมูลมาประมวลเรียบเรียง มีการติดตามเข้าไปเก็บข้อมูลที่เห็นว่ายังไม่สมบูรณ์ในบางช่วงรวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ตามหน้าที่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสหกรณ์ เครดิทยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่และเป็นนักพัฒนาชุมชนของ เทศบาลนครเชียงใหม่ หลังจากนั้น

4. แหล่งข้อมูลจากมูลนิธิศุภนิมิต

ในฐานะเป็นองค์กรพัฒนาของเอกชน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนในชุมชนฟ้าใหม่ ผู้วิจัยได้ "เข้าหาข้อมูล" จากมูลนิธิศุภนิมิต โดยได้รับเลือกเข้าร่วมเป็นเลขานุการโครงการฟ้าใหม่ที่มูลนิธิ ฯ ได้จัดตั้งขึ้นจากคณะกรรมการชุมชนฟ้าใหม่ จากครูโรงเรียนเทศบาลวัดศรีสุพรรณ ครูโรงเรียนเทศบาลวัดศรีปิงเมือง และจากนักพัฒนาชุมชน เทศบาลฯ ตั้งแต่ต้นปี 2533 ข้อมูลที่ได้รับจากมูลนิธิศุภนิมิตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน นอกเหนือจากการเข้าร่วมปฏิบัติโดยตรงแล้วยังได้จากการพูดคุย ซักถาม จากข้อมูลเอกสาร และการเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการโครงการฟ้าใหม่เป็นประจำทุกเดือน ในปี 2533 ส่วนในปี 2534 ได้เข้าร่วมประชุมเป็นบางครั้งที่มีโอกาส